

مجله علمی - پژوهشی برنامه‌ریزی فضایی (جغرافیا)
سال چهارم، شماره دوم، (پیاپی ۱۳)، تابستان ۱۳۹۳
تاریخ وصول: ۱۳۹۲/۷/۳۰ تاریخ پذیرش: ۱۳۹۳/۳/۱۸
صص: ۱۲۹-۱۵۲

بررسی شاخص‌های توسعه پایدار محله ای (مطالعه موردی منطقه ۱ شهر اصفهان)

مهری اذانی^۱، رضا مختاری ملک آبادی^۲، شیوا حاجی آقاجونی کاشی^{۳*}

۱- استادیار و عضو هیأت علمی دانشگاه آزاد اسلامی واحد نجف آباد

۲- استادیار گروه جغرافیا و برنامه‌ریزی شهری دانشگاه پیام نور تهران- ایران

۳- دانشجوی کارشناسی ارشد جغرافیا و برنامه‌ریزی شهری دانشگاه آزاد اسلامی واحد نجف آباد

چکیده

توسعه پایدار توسعه ای است که بتواند در بلندمدت بدون اینکه خسارتی به محیط زیست وارد کند تداوم یابد. توسعه شهری پایدار به توازن بین ابعاد مختلف اجتماعی، زیست محیطی شهر و توسعه همزمان آن‌ها اشاره دارد. شهر یک کل به هم پیوسته از اجزاء مختلف است و محله دارای پیشینه‌ای طولانی است. یکی از دلایلی که مفهوم محله در برنامه‌ریزی و طراحی شهری جایگاه مناسبی نیافته، نبود توافق درباره مفهوم محله و ویژگی‌های آن در میان جامعه علمی، برنامه‌ریزان و طراحان، دست‌اندرکاران امور مدیریت شهری و شهروندان است. در این سال‌های اخیر بیشتر شهرداری‌های کشور بحث محله محوری و شکل‌گیری شورایی محلات را مطرح کرده‌اند بر این اساس محلات پایدار می‌توانند متضمن پایداری شهر باشند. هدف این پژوهش بررسی شاخص‌های توسعه پایدار محله ای و همچنین شناخت ذهنیت مردم از محله که اثر تعاملات بین مفاهیم اجتماعی و مکانی محدوده زندگی در منطقه ۱ شهر اصفهان است، می‌باشد. این پژوهش بر اساس هدف کاربردی و بر اساس ماهیت توصیفی-تحلیلی بوده که با استفاده از مدل رتبه بندی تاپسیس جهت تحلیل شاخص‌های توسعه پایدار محله ای استفاده شده است. از یافته‌های این پژوهش می‌توان به مواردی همچون اینکه محلات منطقه ۱ شهر اصفهان از نظر شاخص‌های توسعه پایدار محله ای متفاوت می‌باشند، شاخص‌های پایداری می‌تواند در ساماندهی محلات شهری اثرگذار باشد، محلات منطقه ۱ شهر اصفهان از نظر جمعیت و مساحت تفاوت‌های قابل ملاحظه ای با یکدیگر دارند و با شناخت

مشکلات محلات و بهبود بخشیدن به آن‌ها و با قوت بخشیدن به شاخص‌های محله‌ای می‌توان به ساماندهی مناطق شهر دست یافت.

واژه‌های کلیدی: توسعه، توسعه پایدار، شهر، منطقه ۱ شهر اصفهان، محله

مقدمه و بیان مسئله

به دنبال تغییر در شرایط و عوامل گسترش و توسعه شهری در دوران اخیر، محله‌های مسکونی جایگاه ویژه‌ای در شکل‌گیری شهرها داشته‌اند. دیدگاه توسعه پایدار، حل مشکلات شهری را استفاده از نیروهای توانمند درون‌زا در محلات شهری یعنی، گروه‌ها و اجتماعات محلی به عنوان سرمایه‌های اجتماعی که از جایگاه و کارکرد ویژه‌ای از لحاظ حفظ و توسعه تنظیمات اجتماعی در کلان‌شهر برخوردار هستند می‌داند. تلفیق دو نظریه توسعه پایدار و مکتب محیط‌گرایان فرهنگی منجر به تبیین دیدگاهی با عنوان توسعه محله‌ای پایدار گردیده است. این دیدگاه مبین این اصل است که محلات شهری دارای درون‌مایه عظیم اجتماعی و فرهنگی هستند که تنها بازآفرینی فرهنگ شهروندی و توجه به محلات به عنوان بستر زندگی اجتماعی ساکنان، به توسعه پایدار محله‌ای می‌انجامد (معصومی، ۱۳۹۰: ۱۱).

توسعه پایدار، توسعه‌ای همه‌جانبه و ناظر بر ابعاد مختلف است و اگرچه نشان‌دهنده برداشت‌ها و تفسیرهای گوناگونی می‌باشد اما در مجموع بر «پایداری» و استمرار توسعه برای همگان و نسل‌های آینده طی زمان و همه‌جانبه‌نگری ابعاد پیچیده اقتصادی، اجتماعی و زیست‌محیطی فرآیند توسعه در سطح یک کشور یا شهر، محله تأکید دارد. بررسی وضع موجود محلات، برنامه‌ریزان شهری را ناگزیر از توجه به برنامه‌ریزی در مقیاس‌های خرد در قالب واحدها و سلول‌های شهری یعنی محله‌ها نموده است که می‌توان ابعاد مختلف زندگی شهری را به شکل ملموس مورد بررسی قرارداد و با برنامه‌ریزی مناسب و استفاده از منابع علمی به شاخص‌های توسعه محله‌های شهری دست یافت. توسعه پایدار در مقیاس محله به معنای ارتقاء کیفیت زندگی در شهر شامل همه ویژگی‌ها و اجزای زیست‌محیطی، فرهنگی، سیاسی، اداری، اجتماعی و اقتصادی (بدون ایجاد مانعی برای نسل آینده) است مانعی که باعث کاهش منابع طبیعی و افزایش کمبودهای محلی است. شهر اصفهان دارای ۱۴ منطقه می‌باشد و منطقه ۱ آن دارای ۱۱ محله است که اخیراً بررسی‌هایی از نظر توسعه پایدار روی محلات انجام شده است و یکی از مهم‌ترین راهکار برای رسیدن به توسعه پایدار در محلات، مشارکت مردم می‌باشد. با توجه به بازنگری مفهوم نوین محلات در سازمان یابی الگوهای اجتماعی شهر، توسط مدیریت نوین توسعه پایدار سعی شده در قالب محلات منطقه ۱، فرآیند احیاء و مفهوم توسعه پایدار محله‌ای در پرتو سازمان‌های عمومی و غیردولتی بررسی شود تا با استفاده از اصول و شاخص‌های مطرح در توسعه پایدار محله‌ای و کاربرد روش مصاحبه، پرسشنامه، بازدید میدانی و بهره‌گیری از الگوی مشارکت به منظور بهبود ساختار فضایی و ارتقاء سرمایه‌های اجتماعی تمهیدات لازم اندیشیده شود. این پژوهش سعی بر آن دارد تا به سؤال‌هایی همچون: ۱ توسعه پایدار چگونه می‌تواند در ساماندهی

محله های شهری تأثیرگذار باشد؟ ۲ محلات موجود ۱ شهر اصفهان چه تفاوت‌ها و شباهت‌هایی با یکدیگر دارند؟ ۳ چگونه شاخص‌های پایداری محله ای در منطقه ۱ شهر اصفهان می‌تواند در توسعه پایدار موثر باشد؟ ۴ محله های منطقه ۱ شهر اصفهان تا چه میزان پایدار هستند؟ ۵ مفهوم محله در توسعه پایدار چه ویژگی‌ها و خصوصیتی دارد؟ و با عنایت به این که با توجه به پیچیدگی ذاتی شهرها و ابعاد مختلف تأثیرگذاری آن‌ها، شناخت عوامل اصلی و کلیدی در جهت دستیابی به پایداری شهری و محله ای «شاخص‌های تعیین کننده» ضروری به نظر می‌رسد. از این رو بیان این مسائل انگیزه گردید تا محقق برای پژوهش خویش این موضوع را انتخاب نماید و از این رو با توجه به میزان توسعه پایداری منطقه ۱، بتوان راهکارهایی ارائه داد تا به بهبود توسعه پایدار محله ای منطقه مورد نظر کمک شایانی کرد.

اهمیت و ارزش تحقیق

با توجه به اهمیت توسعه پایدار در شهر و با مشخص کردن شاخص‌های توسعه پایدار محله ای، و با توجه به اینکه تاکنون کمتر به مسئله شاخص‌های پایدار تأثیرگذار در ساماندهی محله های شهری پرداخته شده است و این پژوهش می‌تواند در ماندگاری و حفظ هویت محله های شهری تأثیرگذار بوده و مباحث جدیدی را برای بهتر عمل کردن شاخص‌های پایداری مطرح نماید.

اهداف تحقیق

الف: هدف کلی

بررسی شاخص‌های توسعه پایدار محله ای منطقه ۱ شهر اصفهان می‌باشد.

ب: هدف‌های خرد (ویژه)

- ۱- بررسی نظرات و چگونگی مشارکت مردم، نهادها، اجتماعات محلی و سازمان‌های غیر دولتی موجود در محلات به منظور همکاری در سرنوشت محله برای رسیدن به عملکرد بهتر محله
- ۲- شناخت پتانسیل‌های موجود در محله های منطقه ۱ از جمله (فضای سبز میادین، پارک‌ها، مکان‌های ورزشی، وجود آسایش بهتر) در مقایسه با مناطق دیگر به منظور توجه بیشتر به حس تعامل اجتماعی
- ۳- بررسی شاخص‌های تأثیرگذار محله در ساماندهی فضای شهری

پیشینه و تاریخچه موضوع

توسعه محله ای از جمله مباحثی است که نه تنها در ایران بلکه در جهان کمتر مورد توجه قرار گرفته و منابع مکتوب اندکی از آن موجود است (معصومی، ۱۳۹۰: ۱۹). در زمینه پیشینه موضوع، منابع فارسی و منابع لاتین زیر مورد بررسی قرار می‌گیرد:

زنگی آبادی، علی (۱۳۷۸) در رساله دکتری خود تحت عنوان (تحلیل ساماندهی ساختار فضایی شاخص‌های)

توسعه شهری در شهرهای بالای ۱۰۰ هزار نفری در دانشگاه اصفهان با استفاده از مدل‌های تأثیرگذاری چون شدت و جاذبه-تحلیل عاملی-خوشه ای به این نکته اشاره می‌کند: برای شناخت تحلیل و ساماندهی شاخص‌های توسعه شهری در ایران باید عوامل موثر در توسعه پایدار شهری را مورد شناسایی قرار داد. دستیابی به این امر مهم بدون مطالعه همه جانبه شاخص‌های توسعه آحاد و شناخت مناطق و شهرهای و توسعه و فرا توسعه و میان توسعه و فرو توسعه و برقراری عدالت درون و برون منطقه ای امکان‌پذیر نیست.

اذانی، مهري (۱۳۸۱) در رساله دکتری خود تحت عنوان (توسعه پایدار شهری: مورد شهر اصفهان) در دانشگاه اصفهان به این مباحث اشاره می‌کند: توسعه یکی از مفاهیمی است که همواره مورد توجه بوده و بعد توسعه از دیدگاه (پایداری) از مفاهیم جدیدی است که در نظام شهری دارای اهمیت و ارزش است؛ لذا توسعه درخور و پایدار که تمام ابعاد توسعه (اجتماعی، اقتصادی، فرهنگی، زیست محیطی) توسعه را مورد بررسی قرار می‌دهد، امروزه در جهان مطرح شده به عنوان تنها راه رهایی انسان از معضلات کنونی بیان شده است. وی با استفاده از مدل آمار استنباطی و Z.R'۶۵ شاخص تأثیرگذار را مورد بررسی قرار داده است.

تبریزی، جلال (۱۳۸۱) در رساله دکتری خود تحت عنوان (تأثیر نوسازی بر ایجاد حس لامکانی، مورد محله نواب شهر تهران) در دانشگاه تربیت مدرس تهران نشان می‌دهد: آنچه در طرح نوسازی نواب و برنامه ریزی آن در پایان نامه دیده می‌شود ماهیت کالبدی و فضایی آن است و در آن حس تعلق مکانی، حفظ سرمایه اجتماعی بین ساکنان محلات شهر دیده نمی‌شود و شاخص سرمایه اجتماعی که ارتباطات انسانی را به همراه دارد در محله نواب کم‌رنگ شده است.

رهنمایی، محمدتقی و همکاران (۱۳۸۵) در مقاله ای تحت عنوان (بررسی ناپایداری‌های امنیتی کلان شهر تهران بر اساس شاخص‌های توسعه پایدار شهری) در نشریه پژوهش‌های جغرافیایی: مشخص می‌کند تهران با توجه به شاخص‌های اقتصادی-اجتماعی و محیطی در کلیه ابعاد با ناپایداری مواجه است و علت این ناپایداری وجود نابرابری‌های شدید در تهران می‌باشد که تأمین امنیت تنها از طریق مدیریت انتظامی تأمین نمی‌شود بلکه مستلزم تحول در نظام مدیریت شهر می‌باشد.

قرخلو، مهدی و همکاران (۱۳۸۵) در مقاله ای تحت عنوان (شاخص‌های توسعه پایدار شهری) در مجله جغرافیا و توسعه ناحیه ای نشان می‌دهد: با توجه به شناخت شاخص‌هایی چون جمعیت، موقعیت اقتصادی، تغییر اقلیم، کیفیت هوا و آب طبیعی، جامعه باز، برنامه ریزی یکپارچه و واحد، توانایی و پتانسیل نوآوری و ابداع، پتانسیل و ظرفیت مربوط به زیر ساخت منطقه ای، سرمایه اجتماعی، آموزش، امنیت، تا حدودی توانایی شهر را برای تکامل شرایط پایدار فراهم کنند.

یانگ جان لی و چینگ مینگ هانگ (۲۰۰۷) با بررسی‌های پایدار برای تاپی چین با انتخاب ۵۱ شاخص به این نتیجه رسیده که شاخص‌ها از نظر پایداری یکسان نیستند. شاخص‌های محیطی و اجتماعی به سمت پایداری حرکت

می‌کنند، درحالی‌که شاخص‌های اقتصادی و نهادی به طور نسبی ناپایدارند. در کل شاخص‌های مورد بررسی در بحث پایداری نشان از حرکت به سمت پایداری نسبت به ۱۱ سال گذشته را دارند (Lee and Huang,2007:53).

مریام نوری (۲۰۰۷) در مقاله ای با عنوان اندازه گیری توسعه پایدار نتایج حاصل از یک سری تحلیل زمانی را در ۸ بعد، توسعه پایدار در فرانسه مطالعه کرده است. بر این واقعیت تأکید می‌کند که هیچ شاخصی کامل نیست و هیچ کس نمی‌تواند در مورد توسعه پایدار نظر جامعی بدهد و با توجه به این تحقیق شاخص‌ها نتایج مختلفی را نشان می‌دهند و به نظر نویسنده در طی سال مورد بررسی، فرانسه توسعه پایدار کمتری را داشته است (Noury,2007:10).

فرضیه های تحقیق

- ۱- می‌توان با ایجاد شاخص‌های بهبود محله ای در نواحی شهری به توسعه پایدار دست یافت.
- ۲- محلات موجود منطقه ۱ شهر اصفهان از نظر شاخص‌های توسعه پایدار تفاوت‌های قابل ملاحظه ای با یکدیگر دارند.

روش تحقیق

بر اساس هدف کاربردی و بر اساس ماهیت توصیفی-تحلیلی می‌باشد؛ و از نرم افزار SPSS^۱ و مدل رتبه بندی تاپسیس جهت تجزیه و تحلیل شاخص‌های توسعه پایدار محله ای استفاده شده است.

حجم نمونه

برای انجام این پژوهش از انواع نمونه گیری تصادفی استفاده شده است. حجم دقیق نمونه با استفاده از فرمول کوکران و پس از انجام مطالعه مقدماتی و برآورد و بر طبق داده های ذیل در کل منطقه تخمین زده شده است. با توجه به تعداد جمعیت منطقه ۱ که بالغ بر ۷۹۹۶۶ نفر بوده‌اند، با استفاده از فرمول کوکران ۳۸۲ نمونه به دست آمده است.

فرمول: ۱

$$\frac{\frac{(1.96)^2 \cdot 0.7 \cdot 0.3}{(0.05)}}{1 + \frac{1}{79966} \left(\frac{(1.96)^2 \cdot 0.7 \cdot 0.3}{(0.05)^2} - 1 \right)} = 382$$

ابزار گردآوری اطلاعات

در روش کتابخانه‌ای و استفاده از سایت‌های مختلف اینترنتی به مطالعه ادبیات و سوابق مسئله و موضوع تحقیق پرداخته شده است و بخش دیگر اطلاعات که از طریق مطالعات میدانی تهیه که دارای ابزار سنجش شامل پرسشنامه، مصاحبه، مشاهده بوده است. در پرسشنامه، گویه‌ها و سؤالات بر اساس فرضیات تنظیم شده که شامل سؤالات باز و بسته بوده است. جهت سنجش دقیق‌تر سعی شده تا اساس تحقیق بر پایه سؤالات (بسته) باشد

روش تجزیه و تحلیل اطلاعات

در تجزیه و تحلیل این پژوهش علاوه بر اتکا بر اسناد و مدارک، مشاهده و ادراک و تحلیل کیفی، از برنامه‌های آماری و مدل‌های جغرافیایی تأثیرگذار در جغرافیا استفاده شده است. در این تحقیق داده‌های جمع‌آوری شده با استفاده از روش‌های آمار توصیفی و استنباطی و با استفاده از نرم‌افزار SPSS و EXCEL^۱ مورد تحلیل قرار گرفته و تهیه نقشه‌ها با نرم افزار Auto Cad^۲ انجام گردیده است

متغیرها

متغیرهای این پژوهش در جدول شماره ۱ آمده است.

جدول شماره ۱: انواع متغیرها

متغیر واسطه گر	متغیرهای تابع (وابسته)	متغیرهای مستقل
مدیران شهری	ساماندهی شهر اصفهان توسعه پایدار شهری سیمای شهری محیط زیست شهری	محلات موجود منطقه ۱ شهر اصفهان شاخص‌های اجتماعی شاخص‌های کالبدی شاخص‌های اقتصادی شاخص‌های زیست محیطی

منبع: اطلاعات نگارنده

جامعه آماری - محدوده و قلمرو پژوهش

منطقه یک شامل ۱۱ محله می‌باشد که عبارتند از محله خرم-جامی-علیقلی آقا-درب کوشک-بید آباد-جوزدان و الیادان-خلج-شاهزاده ابراهیم-لبنان-عباس آباد و صائب می‌باشد؛ و محدوده آن‌ها:

1. EXCEL
2 Auto Cad

حد فاصل میدان جمهوری اسلامی تا میدان شهدا حد فاصل میدان شهدا - خیابان چهارباغ پایین - چهارباغ عباسی تا میدان انقلاب حد فاصل میدان انقلاب خیابان مطهری تا پل تاریخی مارنان و میدان شهید قدوسی حد فاصل پل تاریخی مارنان اتوبان شهید خرازی خیابان خرم تا میدان جمهوری اسلامی (w.w.w.isfahan.ir).

مفاهیم - دیدگاه‌ها و مبانی نظری

تعریف توسعه

سابقه این امر به دوران آدام اسمیت و دیوید ریکاردو برمی‌گردد. در ادبیات فارسی، کلمه توسعه به معنای گسترش و بهبود است و در تعریف توسعه اقتصادی همین مفهوم نهفته است (پژویان و همکاران، ۱۳۸۳: ۴۰۵). توسعه یک پدیده عینی اقتصادی-اجتماعی است، ولی برخلاف رشد امری پیچیده و چندبعدی است و به سادگی می‌توان با شاخص‌های کمی مانند درآمد سرانه، ازدیاد پس انداز و سرمایه گذاری اندازه گیری کرد (نراقی، ۱۳۷۰: ۳۰).

نظریه توسعه پایدار

این واژه را اولین بار به طور رسمی «براندت لند» (BRANDT LAND) در سال ۱۹۸۷ (۱۳۶۶ شمسی) در گزارش آینده مشترک ما مطرح کرد. این واژه در مفهوم گسترده آن به معنی «اداره و بهره برداری صحیح و کارآ از منابع پایه، طبیعی، مالی و نیروی انسانی برای دستیابی به الگوی مصرف مطلوب است که با به‌کارگیری امکانات فنی و ساختار و تشکیلات مناسب برای رفع نیاز نسل امروز و آینده به طور مستمر و رضایت بخش امکان پذیر می‌شود (مکنول، ۱۳۷۴: ۵)».

در کشورهای جهان سوم، مفهوم توسعه پایدار به طور فعال باید فقر، بیکاری و کم کاری را از بین ببرد. بنابراین هدف از ایجاد چنین توسعه ای رامی توان این‌گونه بیان کرد: ایجاد محیطی که در آن همه مردم بتوانند ظرفیت‌ها و توانایی‌های خود را بسط دهند و نیز بتوانند فرصت‌هایی را برای نسل‌های کنونی و آینده ایجاد کنند پس ابزارهای این نوع توسعه، خود مردم هستند که از طریق ذیل قابل حصول است:

- ۱- اصل برابری بین نسلی و میان نسلی
- ۲- در نظر گرفتن افق‌های زمانی طولانی‌تر در برنامه ریزی
- ۳- درک ارزش محیط زیست (علایی، ۱۳۸۴: ۱۷).

شهر: منظور از شهر، هر یک از نقاط جغرافیایی است که دارای شهرداری باشد (آمارنامه شهر اصفهان ۱۳۹۰).

محله: مجموعه ای از انسان‌هاست که در یک مکان، ناحیه، محدوده مشترک زندگی می‌کنند و ویژگی‌های مشترکی چون مذهب، شغل، نژاد، قومیت و نظایر این‌ها آنان را به یکدیگر پیوند می‌دهد. «در نوشتارهای شهرسازی مفهوم اجتماع محلی، شبکه‌ای از اجتماعات مردمی با هویت و علائق و نظریه‌های مشترک در سطح محلی است که زمینه شناخت، ایجاد فرصت و حمایت دوسویه را برای تعامل متقابل فراهم می‌آورد (Barton, 2003: 4)».

دیدگاه‌ها و نظریه‌ها در خصوص محلات شهری

نظریه کلارنس آرتورپری^۱:

کلارنس آرتورپری رامی توان جزء نخستین افرادی نام برد که از سال‌های آغازین قرن ۲۰ در آمریکا مشغول مطالعه بر روی مسائل واحدهای متشکل از بناهای مسکونی و تأسیسات خدماتی مربوط به آن‌ها بود. کلارنس پری در پی مطالعاتی راجع به عناصر شهری در طی مقاله‌ای که در سال ۱۹۲۳ منتشر شد نظریه خود را مطرح ساخت که بر اساس آن ارتباط معقول بین واحدهای مسکونی و خدمات مورد نیاز آن‌ها تحت عنوان واحدهای همسایگی به وجود می‌آید در واقع کلیت نظریه پری بر آن بود که خدمات مورد نیاز یک مجموعه مسکونی می‌بایست در کنار این مجموعه قرار داشته باشد و یک واحد همسایگی ضمن اینکه از خدمات مختلف (مانند فضاها آموزشی، فرهنگی، اجتماعی، تجاری و غیره) برخوردار خواهد بود خود قابل تقسیم به واحدهای کوچک‌تری نیز است و از چند واحد همسایگی و واحد بزرگ شهری به وجود می‌آید که جوابگوی نیازهای اساسی خواهد بود (خاکساری و همکاران، ۱۳۸۵: ۱۵۰).

نظریه هنری رایت وکلارنس اشتاین^۲:

هنری رایت وکلارنس اشتاین در نزدیک نیویورک چند مجموعه مسکونی که در آن‌ها اصول مشابه با نظریه پری به کار گرفته شده بود را ساختند. آن‌ها با ساختن شهر رادبرن در ۱۶ مایلی نیویورک توانستند، نظراتی را ارائه دهند که بعدها تحت عنوان نظام رادبرن شهرت یافت شهر از سه واحد همسایگی تشکیل می‌شد که در مرکز هر یک از واحدهای یک واحد آموزشی در سطح دبستان (با شعاع عملکردی حدود ۸۰۰ متر) تعبیه شده بود. مرکز فرهنگی اصلی برای کل شهر که از یک دبیرستان تشکیل می‌شد و این مرکز نمی‌بایست حداکثر بیش از ۱۶۰۰ متر از منازل مسکونی فاصله داشته باشد. این شهرک دارای کاربری مسکونی و به صورت باغشهر بود. پایه این طرح بر جدایی عابر پیاده از سواره استوار بود. او هدف خود را از این طرح از بین بردن ترافیک‌های سنگین شهری همچنین به وجود آمدن احساس امنیت روانی برای ساکنین محله، عنوان می‌کند (زیاری، ۱۳۸۸: ۳۳).

نظریه انگلهارد^۳:

او معتقد بود واحدهای همسایگی همچون دانه‌های یک زنجیر طویل به یکدیگر اتصال یافته‌اند و این دانه‌های کوچک می‌توانند کالبد شهری ما را تشکیل بدهند. همچنین اصول و معیارهای این واحدهای همسایگی از ساخت و سازها، ملاحظات اجتماعی، فیزیکی و نیز نهادهای شهری و غیره تبعیت می‌کند. واحد همسایگی انگلهارد دارای مراکز متعددی است از جمله می‌توان به یک مدرسه ابتدایی (با متوسط ۶۰۰ تا ۸۰۰ دانش آموز) یک سری از

1 Kelarens Arto Peri

2.Henri Rait ,Kelarens Eshtin

3.Engelhard

مغازه‌های مورد نیاز ساکنین در یک منطقه شهری و یک زمین بازی در مقیاس محله اشاره کرد (خاکساری و همکاران، ۱۳۸۵: ۱۵۴).

شناخت شهر اصفهان

استان اصفهان با مساحتی حدود ۱۰۷۰۱۸ کیلومتر مربع و جمعیتی بالغ بر ۴۸۷۹۳۱۲ نفر، بین ۳۰ درجه و ۴۳ دقیقه تا ۳۴ درجه و ۲۷ دقیقه عرض شمالی و ۴۹ درجه و ۳۸ دقیقه تا ۵۵ درجه و ۳۲ دقیقه طول شرقی از نصف‌النهار گرینویچ قرار گرفته است. این استان تقریباً در مرکز ایران واقع شده، از شمال به استان‌های مرکزی، قم و سمنان، از جنوب به استان‌های فارس و کهگیلویه و بویراحمد، از شرق به استان یزد و از غرب به استان‌های لرستان و چهارمحال و بختیاری محدود است و دارای ۱۴ منطقه شهری می‌باشد (استانداری اصفهان، معاونت برنامه ریزی، ۱۳۹۰).

جدول شماره ۲: مساحت و جمعیت استان، شهرستان و شهر اصفهان در سال ۱۳۹۰

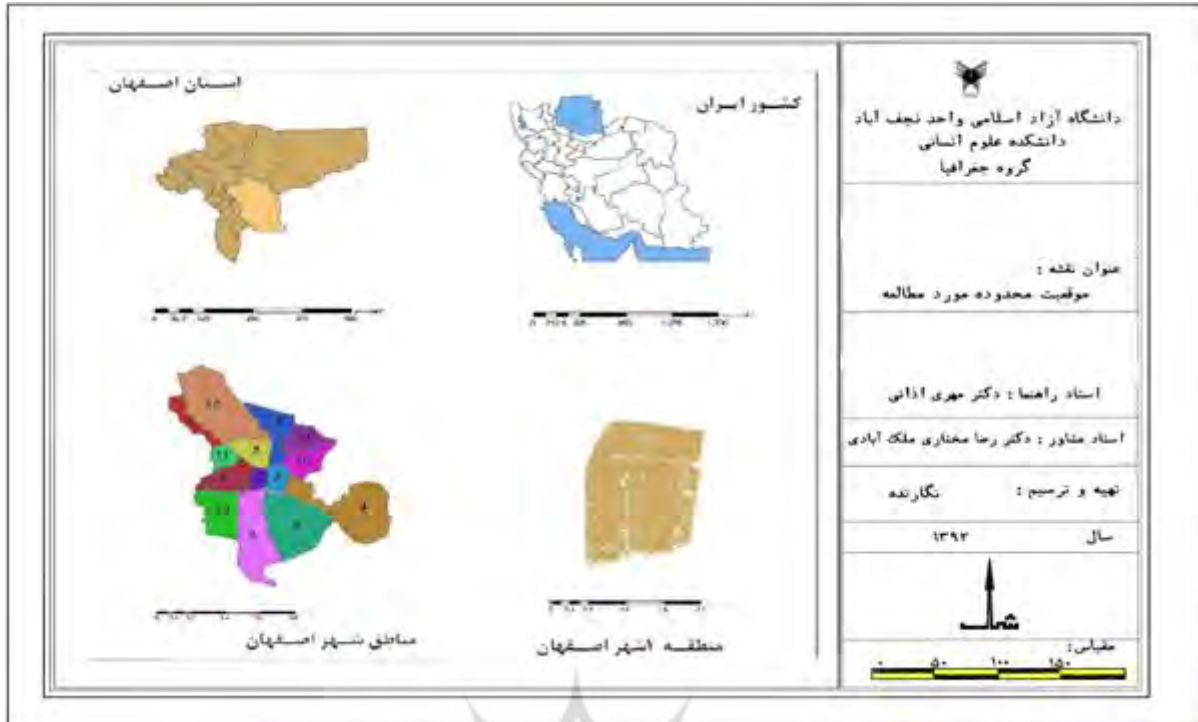
عنوان	استان	شهرستان	شهر
مساحت km	۱۰۷۰۱۸	۱۵۷۰۶	۴۸۲
جمعیت	۴۸۷۹۳۱۲	۲۱۷۴۱۷۲	۱۷۹۶۹۶۷

منبع: استانداری اصفهان، نتایج مقدماتی سرشماری عمومی و نفوس و مسکن ۱۳۹۰

ویژگی‌های منطقه یک شهرداری اصفهان

تقسیم یک شهر به مناطق ویژه با مرزهای معین برای نقش‌پذیری هر یک از این مناطق را، «منطقه بندی شهری» می‌نامند. منطقه بندی، در واقع استفاده منطقی و نظام‌پذیر از زمین‌های شهری در آینده بلندمدت است (شکویی، ۱۳۸۴: ۲۴۱).

شهر اصفهان دارای دو محور طبیعی و فرهنگی است که اساس استخوان بندی شهر را تشکیل می‌دهد. زاینده رود در جهت غربی- شرقی به عنوان محور طبیعی و چهارباغ به عنوان یک محور فرهنگی، که جهتی شمالی- جنوبی دارد. شهر اصفهان در حال حاضر دارای ۱۴ منطقه شهرداری می‌باشد. اما ناهمسانی منطقه بندی شهری سازمان‌های مختلف در شهر اصفهان، باعث عدم تعادل در توزیع خدمات و امکانات شهری می‌شود، چرا که مسئولان هر سازمانی در حیطه وظایف خود اقدام به جمع‌آوری اطلاعات می‌نمایند و از آن جایی که خدمات و امکانات شهری برای جمعیت ساکن در مناطق شهری ایجاد شده است، لذا اطلاع از کم و کیف جمعیت و شاخص‌های مربوط به آن لازمه هر نوع برنامه‌ریزی است (شفقی، ۱۳۸۱: ۴۱۷).

شکل شماره ۲: نقشه موقعیت محدوده مورد مطالعه

منبع: نگارنده

تحولات جمعیتی منطقه ۱ شهر اصفهان

تحولات جمعیتی منطقه یک شهر اصفهان نشان از جمعیت منطقه در سال ۱۳۶۵، ۸۱۴۳۷ نفر بوده که در سال ۱۳۷۵ با روند رشد نزولی و منفی به ۷۳۴۷۵ نفر رسیده است و با اندک رشدی که در طی دوره ده ساله ۱۳۷۵-۸۵ داشته جمعیت منطقه به ۷۳۹۲۶ نفر رسیده است و آمار جمعیتی ۱۳۹۰ جمعیت منطقه را ۷۹۹۶۶ نفر برآورد کرده است. (آمارنامه شهر اصفهان، ۱۳۹۰: ۲۰)

پژوهشگاه علوم انسانی و مطالعات فرهنگی
 کتابخانه جامع علوم انسانی

تفکیک جمعیتی محلات منطقه ۱ شهر اصفهان

در طی سرشماری ۱۳۹۰ منطقه یک شهر اصفهان، دارای ۱۱ محله می‌باشد که این محلات بر اساس اشتراکات کالبدی و مشابهت‌های محیطی (همان منبع: ۲۱).

مشخص شده‌اند که در این میان محلات ۱۰ و ۱۱ در جنوب منطقه که شامل عباس آباد و صائب می‌باشد کمترین میزان جمعیت کمتر از ۴۸۰۰ نفر جمعیت با تراکم $71/4$ و $69/8$ نفر در هکتار می‌باشند و تنها محله جوزدان الیاداران بیش از ۱۰ هزار نفر و بقیه محلات بین ۵ تا ۹ هزار نفر جمعیت دارند.

جدول شماره ۳: تفکیک جمعیتی محلات منطقه ۱ شهر اصفهان

کد محله	نام محله	جمعیت سال ۱۳۹۰	درصد	مساحت (هکتار)	درصد	تراکم (نفر در هکتار)	سرانه
۱	خرم	۹۷۰۹	۱۲/۱۳	۷۹	۱۰/۰۶	۱۲۲/۸	۸/۱
۲	جامی	۶۷۷۴	۸/۴۶	۵۶	۷/۱۳	۱۲۰/۹	۸/۲
۳	علیقلی آقا	۶۰۸۶	۷/۶۰	۵۹	۷/۵۱	۱۰۳/۱	۹/۶
۴	درب کوشک	۷۳۰۰	۹/۱۲	۷۷	۹/۸۰	۹۴/۸	۰/۰۱
۵	بیدآباد	۷۶۳۵	۹/۵۴	۶۵	۸/۲۸	۱۱۷/۴	۸/۵
۶	جوزدان والیادان	۱۱۱۳۵	۱۳/۹۱	۱۰۰	۱۲/۷۳	۱۱۱/۳	۸/۹
۷	خلجی	۶۱۳۸	۷/۶۷	۶۱	۷/۷۷	۱۰۰/۶	۹/۹
۸	شاهزاده ابراهیم	۷۲۸۸	۹/۱۱	۸۲	۱۰/۴۴	۸۸/۸	۰/۰۱
۹	لبنان	۹۵۵۱	۱۱/۹۳	۸۸	۱۱/۲۱	۱۰۸/۵	۹/۲
۱۰	عباس آباد	۴۷۱۷	۵/۸۹	۶۶	۸/۴۰	۷۱/۴	۰/۰۱
۱۱	صائب	۳۶۳۳	۴/۵۴	۵۲	۶/۶۲	۶۹/۸	۰/۰۱

منبع: آمارنامه ۱۳۹۰: ۵۳

مشخصات کاربری زمین منطقه ۱ شهر اصفهان

انواع کاربری‌های منطقه ۱ شهر اصفهان در جدول شماره ۴ است و همچنین مهم‌ترین کاربری‌های منطقه ۱ شهر اصفهان در نقشه‌های زیر نشان داده شده‌اند:

جدول شماره ۴: مشخصات کاربری منطقه ۱ شهر اصفهان ۱۳۸۲

کاربری	تعداد	مساحت	نسبت درصد
مسکونی	۲۱۴۹۵	۵۳۵۲۱۷۸	۵۱/۳
تجاری	۲۹۹۹	۳۴۴۳۱۷	۳/۳
خدمات دفتری	۱۷۷	۶۱۶۲۲	۰/۶
گردشگری-پذیرایی	۲۸	۱۶۲۵۲	۰/۳
آموزشی	۱۵۰	۱۹۳۱۹۵	۱/۹
آموزش عالی و فنی و حرفه ای	۶	۱۶۸۵۶	۰/۲
فرهنگی	۳۱	۲۹۳۳۱	۰/۳
مذهبی	۱۱۲	۷۷۰۲۰	۰/۷
درمانی	۱۰۷	۷۶۳۹۵	۰/۷
بهداشتی	۲۷	۱۱۲۵۰	۰/۱

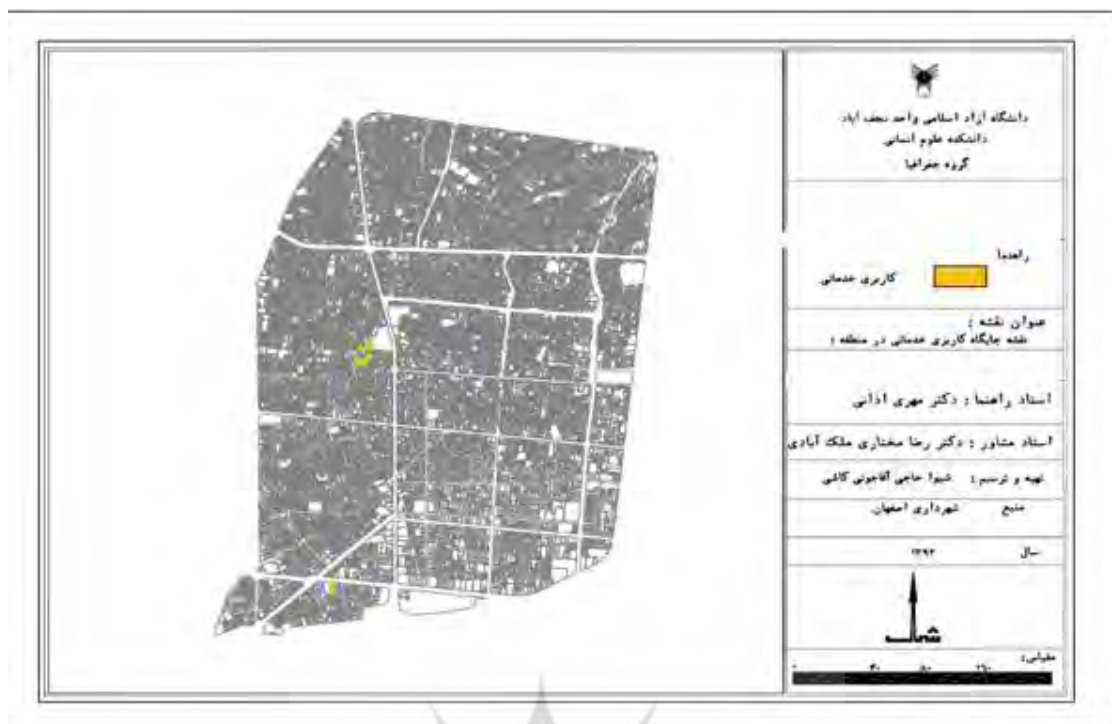
۰/۷	۶۸۶۸۰	۴۶	اداری - انتظامی
۰/۳	۳۲۸۲۷	۸	ورزشی
۰/۰	۱۵۸۸	۳	تفریحی
۴/۳	۴۳۹۳۵۶	۳۶	پوشش گیاهی
۰/۱	۱۳۲۶۰	۲۷	خدمات اجتماعی
۰/۰	۱۷۴۱	۱	صنعتی
۱/۷	۱۷۸۹۰۳	۱۷۶	کارگاهی
۰/۳	۳۰۸۷۷	۹۹	تأسیسات شهری
۰/۰	۴۲۷۸	۳	تجهیزات شهری
۰/۳	۳۴۰۳	۷۶	انبارها
۰/۳	۳۲۰۶۵	۲۱	حمل و نقل
۱/۶	۱۶۷۳۳۳		مجاری آب
۸/۸	۹۲۰۵۹۲	۲۰۹۸	بایر و بدون استفاده
۲۲/۴	۲۳۳۴۶۲۵	-	معابر
۱۰۰	۱۰۴۳۹۰۶۱	۲۷۷۲۶	جمع کل

منبع: بازنگری در طرح تفصیلی مناطق ۱ و ۳ اصفهان، ۱۳۸۲: ۸-۱۱

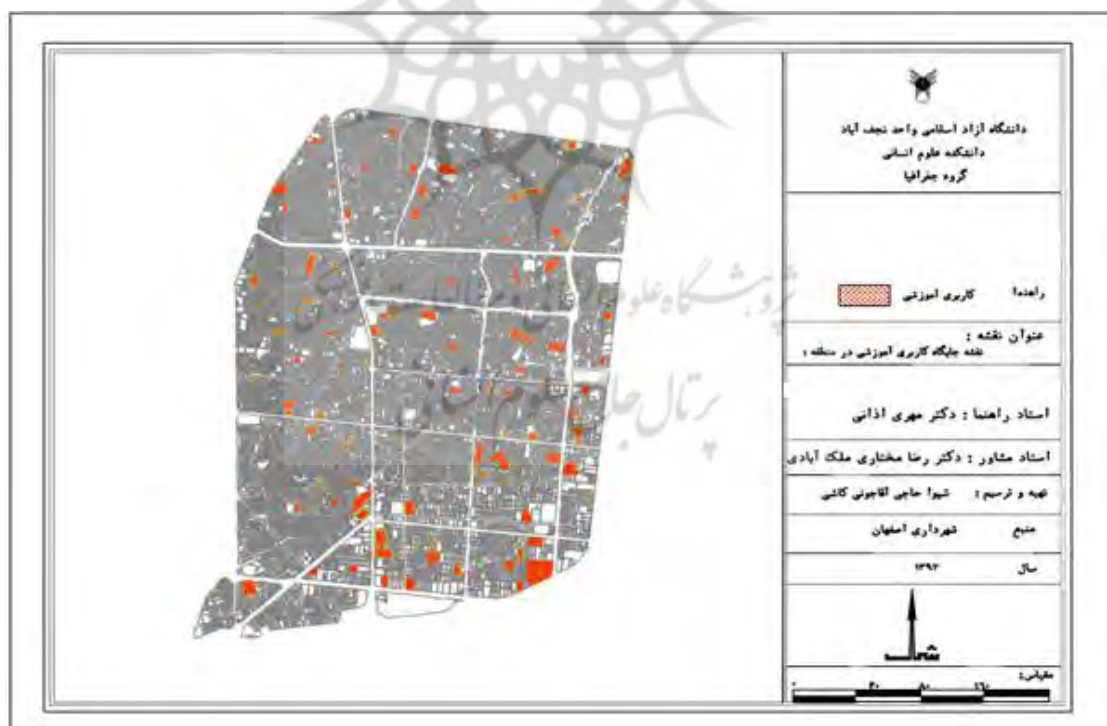
شکل شماره ۳: نقشه کاربری ورزشی منطقه ۱

منبع: شهرداری منطقه ۱ شهر اصفهان

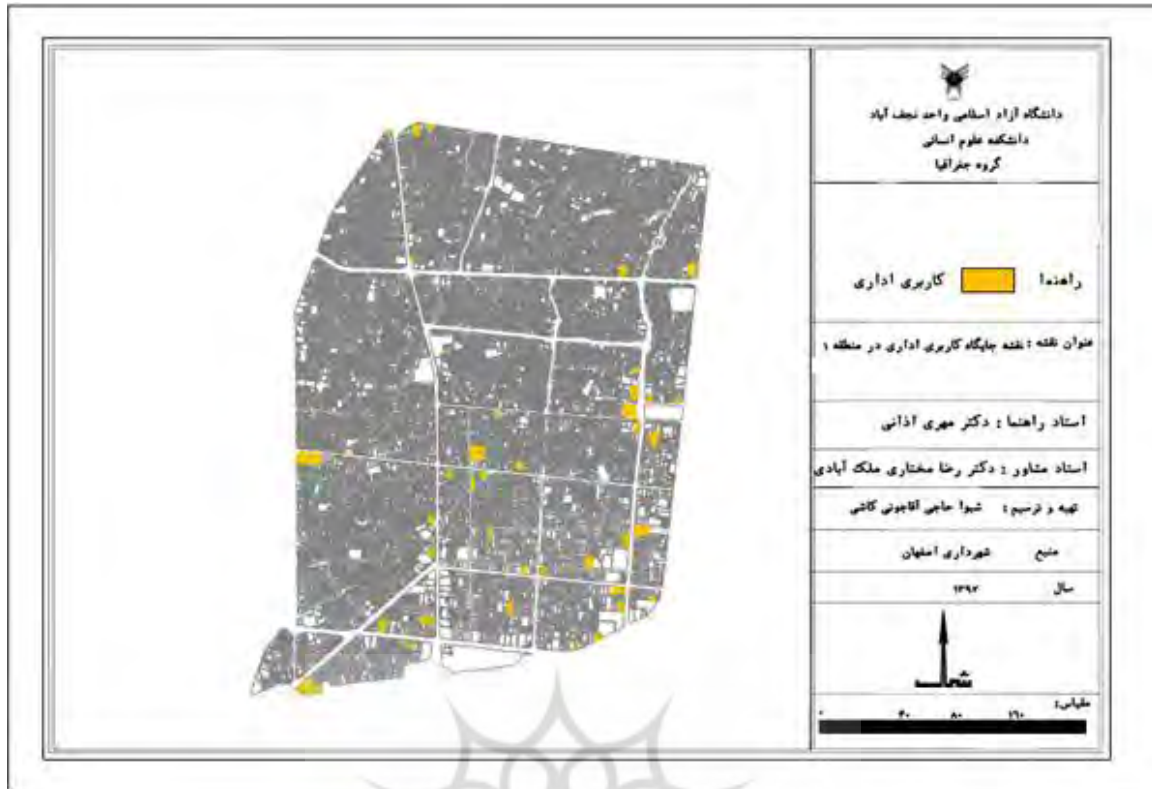
شکل شماره ۴: نقشه کاربری خدماتی منطقه ۱

منبع: شهرداری منطقه ۱ شهر اصفهان

شکل شماره ۵: نقشه کاربری آموزشی منطقه ۱

منبع: شهرداری منطقه ۱ شهر اصفهان

شکل شماره ۶: نقشه کاربری اداری در منطقه ۱

منبع: شهرداری منطقه ۱ شهر اصفهان

کاربرد روش‌ها و تکنیک‌ها

با توجه به اینکه تعداد جمعیت منطقه ۱ در سال ۱۳۹۰ بالغ بر ۷۹۹۶۶ نفر بوده است، با استفاده از فرمول کوکران حجم نمونه به دست آمده ۳۸۲ نفر می‌باشد که در این محاسبه تعداد ۱۷۴ نفر مرد و ۲۰۸ نفر زن تعیین گردید، سپس بر اساس نمونه‌گیری تصادفی احتمالی، این تعداد پرسشنامه‌ها (۳۸۲ عدد) در بین محلات (۱۱ محله) منطقه ۱ اصفهان توزیع شد و پاسخ دهندگان به صورت تصادفی پرسشنامه‌ها را دریافت نمودند و با استفاده از نرم افزار SPSS، و انجام مراحل مختلف بر روی داده‌های به دست آمده پرسشنامه، نمونه‌ها را به صورت زیر تحلیل کرده‌ایم.

آمار استنباطی

آمار استنباطی (آزمون‌های معنا داری) این نکته را نشان می‌دهد که آیا الگوهای توصیف شده در نمونه، کاربردی در جامعه‌ای که نمونه از آن انتخاب شده است دارد یا نه؟ یعنی ما را قادر به استنباط ویژگی‌های جامعه از روی ویژگی‌های نمونه می‌کند.

وضعیت درآمد افراد در مقابل جنسیت

در جدول توافقی شماره: ۵، فراوانی هر یک از مقادیر متغیر جنسیت در مقابل مقادیر درآمد که مصاحبه شدگان در طیف‌های مختلف درآمدی که در پرسشنامه و جدول مربوطه درج شده است آورده شده است مثلاً از سوی ۳۸۲ پاسخ دهندگان که تعداد ۲۰۸ نفر آن‌ها زن و ۱۴۷ نفر آن‌ها مرد بودند، نتیجه گرفته شد که تعداد ۱۰۷ نفر از زنان که بیشترین تعداد می‌باشند درآمدشان کمتر از ۳۰۰ هزار تومان است و وضعیت درآمدی آن‌ها مطلوب نیست.

جدول توافقی شماره ۵: وضعیت درآمدی پاسخ دهندگان بر اساس جنس

جنسیت	درآمد				
	کمتر ۳۰۰ هزار تومان	۳۰۰-۵۰۰ هزار تومان	۵۰۰-۷۰۰ هزار تومان	۷۰۰-۹۰۰ هزار تومان	بالاتر ۹۰۰ هزار تومان
زن	۱۰۷	۴۴	۴۳	۹	۵
مرد	۳۱	۵۴	۵۸	۲۱	۱۰
کل	۱۳۸	۹۸	۱۰۱	۳۰	۱۵

منبع: اطلاعات جمع آوری شده توسط نگارنده

وضعیت تحصیلی افراد در مقابل جنسیت

در جدول توافقی شماره: ۶، فراوانی هر یک از مقادیر سن در مقابل مقادیر درآمد که مصاحبه شدگان در طیف‌های مختلف درآمدی که در پرسشنامه و جدول فوق درج شده است از سوی ۳۸۲ پاسخ دهنده مشخص شده است که از تعداد ۲۰۸ زن، بیشترین پاسخ دهنده ۷۰ زن در مقطع دیپلم می‌باشند و بیشترین تعداد مردان هم در مقطع دیپلم ۵۷ نفر می‌باشند در نتیجه بیشترین تعداد زنان و مردان دارای تحصیلات دیپلم می‌باشند.

جدول توافقی شماره ۶: وضعیت تحصیلی پاسخ دهندگان بر اساس جنس

جنسیت	تحصیلات			
	زیر دیپلم	دیپلم	فوق دیپلم	لیسانس
زن	۴۴	۷۰	۴۳	۷
مرد	۳۷	۵۷	۴۴	۱۲
کل	۸۱	۱۲۷	۸۷	۱۹

منبع: اطلاعات جمع آوری شده توسط نگارنده

میزان درآمد افراد در مقابل میزان سن

با توجه به نتایج به دست آمده از جدول توافقی شماره: ۷، فراوانی هر یک از متغیرهای سن در مقابل طیف‌های مختلف درآمد که در پرسشنامه و جدول فوق آمده نشان می‌دهد که، از ۹۷ نفر (بیشترین تعداد) در رده سنی ۵۰-۳۶

سال که بیشترین تعداد (۳۹ نفر) دارای درآمد کمتر از ۳۰۰ هزار تومان و از کمترین تعداد (۵۶ نفر) در رده سنی بالاتر از ۶۵ سال که بیشترین تعدادش (۱۹ نفر) دارای درآمدی برابر ۷۰۰-۵۰۰ هزار تومان می‌باشند.

جدول توافقی شماره ۷: وضعیت درآمدی پاسخ دهندگان بر اساس سن

میزان سن	درآمد				
	کمتر ۳۰۰ هزار تومان	۳۰۰-۵۰۰ هزار تومان	۵۰۰-۷۰۰ هزار تومان	۷۰۰-۹۰۰ هزار تومان	بالاتر ۹۰۰ هزار تومان
۱۸-۲۵ سال	۲۸	۱۹	۱۰	۱	۰
۲۶-۳۵ سال	۳۵	۲۲	۲۴	۹	۵
۳۶-۵۰ سال	۳۹	۲۴	۲۶	۷	۱
۵۱-۶۵ سال	۱۹	۲۲	۲۲	۷	۶
بالاتر ۶۵ سال	۱۷	۱۱	۱۹	۶	۳

منبع: اطلاعات جمع آوری شده توسط نگارنده

وضعیت شغلی افراد در مقابل جنسیت

با توجه به نتایج به دست آمده از جدول توافقی شماره ۸، فراوانی متغیر جنسیت در مقابل طیف‌های مختلف شغل که در پرسشنامه و جدول فوق آمده نشان می‌دهد که تعداد ۲۰۸ نفر زن پاسخ گو بیشترین آن‌ها (۱۱۶ نفر) خانه دار و همچنین از ۱۷۴ مرد پاسخ دهنده بیشترین تعداد آن‌ها (۸۲ نفر) دارای شغل آزاد می‌باشند.

جدول توافقی شماره ۸: وضعیت شغلی پاسخ دهندگان بر اساس جنس

جنسیت	شغل						
	کارمند دولتی	شغل آزاد	دانشجو	خانه دار	بازنشسته	بیکار	سایر مشاغل
زن	۲۱	۲۲	۲۵	۱۱۶	۱۶	۷	۱
مرد	۱۶	۸۲	۲۲	۵	۴۳	۵	۱
کل	۳۷	۱۰۴	۴۷	۱۲۱	۵۹	۱۲	۲

منبع: اطلاعات جمع آوری شده توسط نگارنده

بحث

مدل تاپسیس

روش تصمیم گیری چند معیاری شامل طیف وسیعی از تکنیک‌های ریاضی است که بسته به اهداف مطالعه روش‌های مختلف آن مورد استفاده قرار می‌گیرد (کهنسال و رفیعی، ۱۳۸۷: ۶۳).

مدل‌های تصمیم‌گیری چندهدفه غالباً به منظور طراحی و مدل‌های چند شاخصه به منظور ارزیابی گزینه یا گزینه‌های برتر مورد استفاده قرار می‌گیرد (طاهرخانی، ۱۳۸۶: ۶۲). در روش‌های چند شاخصه مدل در آن واحد چندین معیار کمی و کیفی را جهت انتخاب جواب بهینه مورد نظر قرار می‌دهد که این موضوع با بسیاری از تصمیم‌گیری‌های پیچیده انطباق دارد (صراف و نجمی، ۱۳۸۳: ۳). تکنیک اولویت بندی به وسیله شباهت به وضعیت ایده آل (تاپسیس) یکی از با اهمیت‌ترین روش‌های تحلیل در مهندسی سیستم به ویژه در انتخاب‌های محدود از تصمیم‌گیری است (Kou & Xiong, 2009:110). اصل اساسی تاپسیس این است که گزینه انتخابی باید دارای کمترین فاصله از وضعیت ایده آل (بهترین حالت) و دورترین فاصله از وضعیت منفی (بدترین حالت) داشته باشد (Onut & Soner, 2008:1554).

در این پژوهش ارزیابی این مدل از دو سری زیرمجموعه شاخص‌ها استفاده شده است که عبارتند از درصد پاسخگویی پاسخ دهندگان به پرسشنامه و اطلاعات گرفته شده از شهرداری می‌باشد و در اینجا تعدادی جداول آورده شده است.

مدل تاپسیس با استفاده از میانگین پاسخ دهندگان پرسشنامه به زیر شاخص‌ها

مرحله اول: تشکیل ماتریس داده‌ها

جدول شماره ۹: تشکیل ماتریس داده‌ها

محلات	اجتماعی (امنیت و آرامش در سطح محله)	کلیدی (میزان خدمات برق-آب-گاز و رفاهی شهرداری)	اقتصادی (مراکز خرید در سطح محله)	زیست محیطی (رسیدگی سازمان محیط زیست در سطح محله)
عباس آباد	۲/۲۲	۱/۸۷	۲/۱۷	۱/۸۷
علیقلی آقا	۳/۶۰	۲/۱۷	۱/۹۰	۳/۸۷
بیدآباد	۲/۹۱	۱/۷۴	۱/۴۴	۳/۴۱
درب کوشک	۳/۰۹	۱/۴۱	۱/۷۹	۱/۷۶
جوزدان والیاداران	۲/۱۹	۱/۸۰	۱/۹۸	۳/۶۵
جامی	۳/۸۵	۱/۷۶	۱/۴۵	۲
خلجی	۲/۳۷	۱/۷۳	۱/۷۰	۲/۲۳
خرم	۱/۸۰	۱/۲۲	۱/۰۲	۱/۳۹
لنجان	۲/۷۵	۱/۷۳	۱/۷۷	۲/۴۰
صائب	۱/۵۳	۱/۴۷	۱/۱۲	۲/۵۳
شاهزاده ابراهیم	۲/۱۸	۱/۶۴	۱/۵۵	۲/۵۵
مجموع	۲۸/۴۹	۱۸/۵۴	۱۸/۸۴	۲۷/۶۶

منبع: اطلاعات جمع آوری شده توسط نگارنده

مرحله نهایی: محاسبه تاپسیس و رتبه بندی محلات

جدول شماره ۱۰: محاسبه تاپسیس و رتبه بندی محلات

رتبه	میزان تاپسیس	محلات
۹	۰/۰۵۸۵	عباس آباد
۴	۰/۱۲۵۱	علیقلی آقا
۵	۰/۰۹۸۶	بیدآباد
۲	۰/۵۰۹۳	درب کوشک
۲	۰/۵۰۹۳	جوزدان والیاداران
۳	۰/۳۳۱۲	جامی
۸	۰/۰۶۱۱	خلیجا
۱	۰/۶۶۵۴	خرم
۱۰	۰/۰۳۹۲	لنجان
۶	۰/۰۷۲۷	صائب
۷	۰/۰۷۱۰	شاهزاده ابراهیم

منبع: اطلاعات جمع آوری شده توسط نگارنده

با توجه به اطلاعات مندرج در جدول رتبه بندی تاپسیس که بر روی ۴ شاخص (اجتماعی: امنیت و آرامش در سطح محله)، کالبدی (میزان خدمات برق-آب-گاز و رفاهی شهرداری)، اقتصادی (مراکز خرید در سطح محله)، زیست محیطی (رسیدگی سازمان محیط زیست در سطح محله) که از اطلاعات پاسخ دهندگان در پرسشنامه به دست آمده است نتیجه گرفته شد که محله خرم از نظر پایداری توسعه در رتبه اول (۰/۶۶۵۴ میزان تاپسیس) و محله های درب کوشک و جوزدان والیاداران رتبه برابر ۲ (۰/۵۰۹۳ میزان تاپسیس) و محله لنجان رتبه آخر (۰/۰۳۹۲ میزان تاپسیس) را دارا می‌باشند و بقیه محلات هم رتبه خاصی (مابین ای دو محله) را به خود اختصاص داده‌اند.

مدل تاپسیس با استفاده از اطلاعات گرفته شده از شهرداری

مرحله اول تشکیل ماتریس داده‌ها

جدول شماره ۱۱: تشکیل ماتریس داده‌ها

محللات	اجتماعی و فرهنگی (تعداد مراکز فرهنگی)	کالبدی (تعداد پارکینگ‌ها)	اقتصادی (درصد هزینه پروژه‌ها در هر محله)	زیست محیطی (سرانه فضای سبز) مترمربع
جامی	۰	۱	۱/۴۸۲۳	۲/۰۵
خرم	۱	۱	۲/۵۹۹۶	۴/۹۵
علیقلی آقا	۱	۱	۱/۳۹۷۵	۲/۷۸
درب کوشک	۰	۲	۲/۱۶۹۴	۴/۳۴
بیدآباد	۱	۱	۰/۲۰۲۹	۱/۶۲
خلیجا	۱	۵	۰/۸۲۵۱	۱/۹۵
شاهزاده ابراهیم	۱	۴	۰/۷۱۰۷	۳/۶۵
عباس آباد	۱	۲	۰/۲۳۸۷	۸/۱۱
لبنان	۱	۰	۰/۰۵۷۰	۳/۲۶
جوزدان والیاداران	۳	۰	۰/۰۷۴۳	۱/۳۵
صائب	۰	۰	۰/۲۴۱۹	۶۱/۱۹
مجموع	۱۰	۱۷	۹/۹۹۹۴	۵۳/۶۷

منبع: اطلاعات جمع آوری شده توسط نگارنده از مسئولین شهرداری منطقه ۱ شهر اصفهان

مرحله نهایی: محاسبه تاپسیس و رتبه بندی محللات

جدول شماره ۱۲: محاسبه تاپسیس و رتبه بندی محللات

محللات	میزان تاپسیس	رتبه
جامی	۰/۲۵۸۴	۶
خرم	۰/۴۴۴۶	۳
علیقلی آقا	۰/۲۷۰۶	۵
درب کوشک	۰/۶۷۵۱	۱
بیدآباد	۰/۰۷۳۶	۱۰
خلیجا	۰/۴۴۹۲	۲
شاهزاده ابراهیم	۰/۳۸۸۵	۴
عباس آباد	۰/۲۳۷۴	۷
لبنان	۰/۱۵۲۰	۹
جوزدان والیاداران	۰/۲۰۷۵	۸
صائب	۰/۰۶۳۷	۱۱

منبع: اطلاعات جمع آوری شده توسط نگارنده

با توجه به اطلاعات مندرج در جدول رتبه بندی تاپسیس که بر روی ۴ شاخص اجتماعی و فرهنگی (تعداد مراکز) فرهنگی، کالبدی (تعداد پارکینگ)، اقتصادی (درصد هزینه پروژه‌ها)، زیست محیطی (سرانه فضای سبز به مترمربع)، این اطلاعات در دسترس که از شهرداری گرفته شده است نتیجه گیری شده که محله درب کوشک از نظر این زیر مجموعه شاخص‌ها از میزان پایداری بالاتری (۰/۶۷۵۱) میزان تاپسیس) و رتبه اول، نسبت به سایر محلات منطقه ۱ شهر اصفهان و محله صائب با توجه به همین زیرمجموعه شاخص‌ها از میزان پایداری پایین‌تری (۰/۰۶۳۷) (میزان تاپسیس و رتبه ۱۱ برخوردار می‌باشد.

جدول شماره ۱۳: مقایسه رتبه بندی تاپسیس بین اطلاعات پرسشنامه و شهرداری

رتبه محلات از اطلاعات شهرداری	میزان تاپسیس از اطلاعات شهرداری	محلات	میزان تاپسیس از اطلاعات پرسشنامه	رتبه محلات از اطلاعات پرسشنامه
۶	۰/۲۵۸۴	جامی	۰/۳۳۱۲	۳
۳	۰/۴۴۴۶	خرم	۰/۶۶۵۴	۱
۵	۰/۲۷۰۶	علیقلی آقا	۰/۱۲۵۱	۴
۱	۰/۶۷۵۱	درب کوشک	۰/۵۰۹۳	۲
۱۰	۰/۰۷۳۶	بیدآباد	۰/۰۹۸۶	۵
۲	۰/۴۴۹۲	خلجی	۰/۰۶۱۱	۸
۴	۰/۳۸۸۵	شاهزاده ابراهیم	۰/۰۷۱۰	۷
۷	۰/۲۳۷۴	عباس آباد	۰/۰۵۸۵	۹
	۰/۱۵۲۰	لنجان	۰/۰۳۹۲	۱۰
۸	۰/۲۰۷۵	جوزدان والیاداران	۰/۵۰۹۳	۲
۱۱	۰/۰۶۳۷	صائب	۰/۰۷۲۷	۶

منبع: اطلاعات جمع آوری شده توسط نگارنده

آزمون فرضیات

در زمینه تأیید یا رد فرضیه‌ها با توجه به آمار استنباطی و مدل تاپسیس فرضیه‌ها به صورت زیر مورد تجزیه و تحلیل قرار گرفته است.

فرضیه اول: می‌توان با ایجاد شاخص‌های بهبود محله ای در نواحی شهری به توسعه پایدار دست یافت.

با توجه به جدول میانگین شاخص‌ها می‌توان به این نتیجه رسید که مقدار میانگین هر یک از زیر مجموعه‌های شاخص‌های (اجتماعی-کالبدی-اقتصادی-زیست محیطی) مورد نظر در پرسشنامه نسبت به مقدار حد بالایی و پایینی در جدول فوق، مورد قبول می‌باشند و این مشخص است که هر شاخصی که به سمت بهبود سیر پیدا کند محله را هم به سمت بهتر شدن سوق می‌دهد و توسعه پایدار محله ای را تقویت می‌بخشد و در کل می‌توان گفت با

تقویت توسعه پایدار محله ای، نواحی شهری هم به توسعه پایدار دست پیدا می‌کنند. پس فرضیه اول تأیید می‌شود و اثرات مثبت و مورد قبولی در توسعه پایدار نواحی شهری می‌گذارد.

جدول شماره ۱۴: میانگین شاخص‌ها

میزان رضایتمندی	ارزش آزمون = *					
	T آماره	درجه آزادی	مقدار P -	اختلاف میانگین	۹۵ درصد فاصله اطمینان از تفاوت	
					حد پایینی	حد بالایی
۱-۸ امنیت و آرامش در سطح محله	۴۲/۷۱۵	۳۸۱	۰/۰۰۰	۲/۵۹۷	۲/۴۸	۲/۷۲
فرهنگ بالای ساکنین ۲-۸	۵۵/۲۰۱	۳۸۱	/۰۰۰	۳/۲۵۹	۳/۱۴	۳/۳۸
مشارکت و همکاری ساکنین در حل و فصل مشکلات ۳-۸	۶۵/۸۲۵	۳۸۱	/۰۰۰	۳/۶۰۷	۳/۵۰	۳/۷۲
میزان خدمات برق-آب-گاز و رفاهی شهرداری ۴-۸	۳۹/۳۵۶	۳۸۱	/۰۰۰	۱/۶۷۵	۱/۵۹	۱/۷۶
تمیزی و وجود ساختمان‌های نوساز ۵-۸	۴۷/۴۸۴	۳۸۱	/۰۰۰	۲/۹۴۵	۲/۸۲	۳/۰۷
اماکن ورزشی-فرهنگی-آموزشی-مذهبی ۶-۸	۵۴/۳۵۴	۳۸۱	/۰۰۰	۳/۴۰۸	۳/۲۹	۳/۵۳
تملك املاک کارگاهی-صنعتی و تبدیل آن به سایر کاربری‌ها ۷-۸	۶۳/۷۹۹	۳۸۱	۰/۰۰۰	۳/۵۵۰	۳/۴۴	۳/۶۶
مراکز خرید در سطح محله ۸-۸	۳۹/۹۹۲	۳۸۱	/۰۰۰	۱/۶۸۱	۱/۶۰	۱/۷۶
مناسب بودن قیمت ملک در سطح محله ۹-۸	۶۲/۲۰۹	۳۸۱	/۰۰۰	۳/۴۴۵	۳/۳۴	۳/۵۵
رسیدگی سازمان محیط زیست در سطح محله ۹-۱۰	۳۸/۴۲۷	۳۸۱	/۰۰۰	۲/۵۴۲	۲/۴۱	۲/۶۷
مناسب بودن انرژی‌های گاز-آب...مورد نیاز ساکنین ۱۱-۸	۳۹/۵۷۴	۳۸۱	/۰۰۰	۱/۶۰۵	۱/۵۲	۱/۶۸
رسیدگی به ساماندهی محلات شهر ۱۲-۸	۴۷/۳۲۹	۳۸۱	/۰۰۰	۲/۹۰۶	۲/۷۹	۰

منبع: تحلیل داده‌های پرسشنامه توسط نگارنده

فرضیه دوم: محلات موجود منطقه ۱ شهر اصفهان از نظر شاخص‌های توسعه پایدار تفاوت‌های قابل ملاحظه‌ای با یکدیگر دارند.

شاخص‌های پایدار در سؤال ۸ پرسشنامه در ۴ بخش (اجتماعی-کالبدی-اقتصادی-زیست محیطی) در طیف‌های مختلف گنجانده شده است که تأثیرشان در محلات منطقه ۱ شهر اصفهان با توجه به رتبه بندی مدل تاپسیس مورد بررسی قرار گرفته است. نتایج نشان می‌دهد که با توجه به شاخص‌های مختلف استفاده شده در مدل تاپسیس هر محله رتبه خاصی را به خود اختصاص می‌دهد در کل می‌توان بیان کرد که محلات منطقه ۱ شهر اصفهان از نظر شاخص‌های توسعه پایدار تفاوت‌های قابل ملاحظه‌ای با یکدیگر دارند پس فرضیه دوم تأیید می‌شود.

جدول شماره ۱۵: مقایسه رتبه بندی تاپسیس بین اطلاعات پرسشنامه و شهرداری

رتبه محلات از اطلاعات شهرداری	میزان تاپسیس از اطلاعات شهرداری	محلات	میزان تاپسیس از اطلاعات پرسشنامه	رتبه محلات از اطلاعات پرسشنامه
۶	۰/۲۵۸۴	جامی	۰/۳۳۱۲	۳
۳	۰/۴۴۴۶	خرم	۰/۶۶۵۴	۱
۵	۰/۲۷۰۶	علیقلی آقا	۰/۱۲۵۱	۴
۱	۰/۶۷۵۱	درب کوشک	۰/۵۰۹۳	۲
۱۰	۰/۰۷۳۶	بیدآباد	۰/۰۹۸۶	۵
۲	۰/۴۴۹۲	خلجی	۰/۰۶۱۱	۸
۴	۰/۳۸۸۵	شاهزاده ابراهیم	۰/۰۷۱۰	۷
۷	۰/۲۳۷۴	عباس آباد	۰/۰۵۸۵	۹
	۰/۱۵۲۰	لنجان	۰/۰۳۹۲	۱۰
۸	۰/۲۰۷۵	جوزدان والیاداران	۰/۵۰۹۳	۲
۱۱	۰/۰۶۳۷	صائب	۰/۰۷۲۷	۶

منبع: تحلیل داده های پرسشنامه توسط نگارنده

جمع بندی و نتیجه گیری

از یافته های پژوهش حاضر با استفاده از آمار توصیفی-استنباطی، مدل رتبه بندی تاپسیس نتیجه گرفته می شود که ۱۱ محله منطقه ۱ شهر اصفهان از نظر مساحت-جمعیت تفاوت هایی با یکدیگر دارند مثلاً محله جوزدان و الیاداران (بزرگترین محله) با ۱۰۰ هکتار مساحت در سال ۱۳۹۰ حدود ۱۱۱۳۵ نفر جمعیت و محله صائب (کوچکترین محله) با ۵۲ هکتار مساحت در سال ۱۳۹۰ و حدود ۳۶۳۳ نفر جمعیت را دارا می باشد و اما ویژگی این محله کوچک (صائب)، قرارگیری شهرداری منطقه ۱ در محدوده اش می باشد که رسیدگی بیشتر شهرداری به این محله مزایای آن محسوب می شود؛ و بقیه محلات هم از نظر مساحت و جمعیت ما بین این دو محله می باشند. با توجه به مدل های صورت گرفته در پژوهش به این نتیجه رسیدیم که ۱۱ محله منطقه ۱ شهر اصفهان از نظر شاخص های توسعه پایدار تفاوت های قابل ملاحظه ای با یکدیگر دارند و شاخص هایی همچون (اجتماعی-کالبدی-اقتصادی-زیست محیطی) و زیرمجموعه های آن ها در هر محله ای به صورت طیف خاصی وجود دارد که می توان گفت در یک محله شاخص ها مطلوب و در محله دیگر نا مطلوب می باشند. همچنین می توان گفت با شناخت کاستی ها و معایب محلات و بر طرف کردن و بهبود آن کاستی ها و معایب به توسعه پایدار محله ای دست یافت و در نتیجه به ساماندهی مناطق شهری و توسعه پایدار شهری دست یافت.

پیشنهاد و راهبرد برای مشکلات

۱- افزایش امنیت اجتماعی در دل محلات علاوه بر ایجاد کلانتری ها با استفاده از نگهبان محله و برانگیختن حس مسوولیت پذیری مردم و انجمن های محلی.

- ۲- تقویت مساجد در محلاتی نظیر صائب-جوزدان-....
- ۳- نظارت و توجه مسئولین شهرداری در نظافت محلاتی مانند شاهزاده ابراهیم و درب کوشک.
- ۴- ایجاد مبلمان و فضای سبز در مجاورت بازارچه بیدآباد.
- ۵- توجه به کاربری‌های مطلوب و حذف کاربری‌های نامرتبط و مزاحم و تبدیل آن‌ها به مراکز فرهنگی-تفریحی.
- ۶- گسترش فضاهای سبز و باز و اعتدال در استقرار واحدهای مسکونی از نظر دید و منظر، هوا.
- ۷- ایجاد و احداث مسیرهای عبور پیاده و هدایت اتومبیل ساکنان به مکان‌های باز حاشیه محله.
- ۸- جلوگیری از وارد شدن و تردد وسایل عبوری نامرتبط در محلات.
- ۹- تشخیص و طبقه بندی و اولویت بندی برای بافت‌های فرسوده در محلات دارای بافت فرسوده.

منابع

- ۱- آمارنامه شهر اصفهان، (۱۳۹۰)، معاونت برنامه ریزی و پژوهش و فناوری اطلاعات، انتشارات اداره آمار و تحلیل اطلاعات
- ۲- اذانی، مهري، (۱۳۸۰)، توسعه پایدار شهری: مورد شهر اصفهان، رساله‌ی دکتری، دانشگاه اصفهان، گروه جغرافیا
- ۳- استانداری اصفهان، (۱۳۹۰)، معاونت برنامه ریزی، دفتر آمار و اطلاعات
- ۴- استانداری اصفهان، (۱۳۹۰)، نتایج مقدماتی سرشماری عمومی نفوس و مسکن
- ۵- پژوهیان و همکاران، جمشید، (۱۳۸۳)، کلیات علم اقتصاد، انتشارات دانشگاه پیام نور
- ۶- تبریزی، جلال، (۱۳۸۱)، تأثیر نوسازی بر ایجاد حس لامکانی، مورد محله نواب شهر تهران، رساله دکتری. دانشگاه تربیت مدرس تهران، گروه جغرافیا
- ۷- خاکساری، علی، امیر شکیبامنش، مهشید قربانیان، (۱۳۸۵)، محله های شهری در ایران، تهران، پژوهشگاه علوم انسانی و مطالعات فرهنگی
- ۸- رهنمایی، محمدتقی و همکاران، (۱۳۸۵)، بررسی ناپایداری‌های امنیتی کلان شهر تهران بر اساس شاخص‌های توسعه پایدار شهری، نشریه پژوهش‌های جغرافیایی، شماره ۵۷
- ۹- زنگی آبادی، علی، (۱۳۷۸)، تحلیل ساماندهی ساختار فضایی شاخص‌های توسعه شهری در شهرهای بالای ۱۰۰ هزار نفری، رساله دکتری، دانشگاه اصفهان، گروه جغرافیا
- ۱۰- زیاری، کرامت الله، (۱۳۸۲)، برنامه ریزی شهرهای جدید، انتشارات سمت
- ۱۱- زیاری، کرامت الله، (۱۳۸۸)، برنامه ریزی کاربری اراضی شهری، انتشارات دانشگاه تهران
- ۱۲- شفقی، سیروس، (۱۳۸۱)، جغرافیای اصفهان، چاپ اول، انتشارات دانشگاه اصفهان

۱۳- شکویی، حسین، (۱۳۸۴)، **فلسفه های محیطی و مکتب‌های جغرافیایی**، چاپ دوم، انتشارات گیتاشناسی، تهران

۱۴- صراف، حسن، محمدرضا نجمی، (۱۳۸۳)، **معرفی الگویی روشمند جهت ارزیابی گزینه های تعیین کیفیت اقلام**، اولین کنفرانس ملی لجستیک و زنجیره تأمین، تهران، انجمن لجستیک ایران ۲۶ و ۲۷ بهمن

۱۵- طاهرخانی، مهدی، (۱۳۸۶)، **کاربرد تکنیک Topsis در اولویت بندی مکانی استقرار صنایع تبدیلی کشاورزی در مناطق روستایی**، فصلنامه پژوهش‌های اقتصادی، سال ششم، شماره ۳

۱۶- علائی، بهروز، (۱۳۸۴)، **توسعه پایدار و سیستم‌های شهری در ایران: مورد مطالعه استان اصفهان**، پایان نامه کارشناسی ارشد، دانشگاه اصفهان، گروه جغرافیا

۱۷- قرخلو، مهدی و همکاران، (۱۳۸۵)، **شاخص‌های توسعه پایدار شهری**، مجله جغرافیا و توسعه ناحیه ای، شماره هشتم

۱۸- کهنسال، محمدرضا، رفیعی، هادی، (۱۳۸۷)، **انتخاب و رتبه بندی سیستم‌های آبیاری بارانی در استان خراسان**

۱۹- مکنون، رضا، (۱۳۷۴)، **توسعه پایدار**، نشریه انجمن متخصصان محیط زیست تهران، شماره اول، تابستان
۲۰- معصومی، سلمان، (۱۳۹۰)، **توسعه محله ای در راستای پایداری کلان شهر تهران**، انتشارات جامعه و فرهنگ

۲۱- نراقی، یوسف، (۱۳۷۰)، **توسعه و کشورهای توسعه نیافته**، مطالعه تحلیلی از جنبه های نظری-تاریخی و توسعه‌نیافتگی، انتشارات تهران

22- Barton, Hugh, et al, (2003). **Shaping Neighbourhoods :A guide for health ,sustainability and vitality** ,London and New York: spon press.

23- Lee, Yung –Jaan, Huang, Ching –Ming, (2007). **Sustahnability index for Taipei.**

24- Nourry, myiram. (2007). **Measuring Sustainable Development: som Empirical Evidenco for france from Eight Alternative indiators.**

25- Kou, Ying & Xiong, Jiangen (2009). **Entropy –based Impreved Topsis as a Measure of Selecting partner in strategic Alliance** ,Internation Journal of Business and Management Economy ,Volume 1, Issue, No 6.

26- Onut ,Semih & Soner, Selin (2008). **Transshipment site selection using the AHP and Topsis approaches under fuzzy environment** ,Waste management, Volume 28, Issue 9, page 1552-1559.

27- w.w.w.isfahan.ir